

Granice romantyzmu

Romantyzm bez granic?

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2014

Granice romantyzmu
Romantyzm bez granic?

NR 3226

Granice romantyzmu

Romantyzm bez granic?

pod redakcją

Marka Piechoty, Marty Kalarus, Oskara Kalarusa

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2014

[Kup książkę](#)

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Marek Stanisław

Spis treści

Wstęp	7
Oskar Kalarus Granice kulturowe i ich przekraczanie w <i>Opisie podróży do Australii</i> Seweryna Korzelińskiego	11
Małgorzata Więzik Swój czy obcy? Granice wspólnoty w <i>Powieściach kozackich</i> Michała Czajkowskiego	34
Katarzyna Szkaradnik Świat to za mało, czyli romantyczne odkrywanie „nieskończoności tego, co skończone” w świetle myśli Sorena Kierkegaarda	43
Agnieszka Kosmecka O sztuce w dobie przełomu. Myśl estetyczna Wilhelma Heinricha Wackenrodera	57
Patrycja Bąkowska W poszukiwaniu korzeni romantyzmu – przypadek Jana Pawła Woronicza i Adama Mickiewicza	69
Bartłomiej Nawrocki Mickiewicz bez granic. Towianizm poety w świetle koncepcji „nowej Polski”	82
Maria Janoszka <i>Beniowski</i> we krwi. O kilku wymiarach symboliki „cieczy osobliwej” w poemacie Juliusza Słowackiego	100
Adrian Mrówka Stanisław Przybyszewski i romantyzm	116

Weronika Górską

Romantyczna do pewnych granic. Powstanie styczniowe, groza, artyści i miłość
w wybranych powieściach Marii Rodziewiczówny 125

Patryk Szaj

Fragment romantyczny: korzenie nowoczesności 136

Indeks osobowy 153

Wstęp

Romantyzm był epoką przełomową dla wielu dziedzin: literatury, filozofii czy sztuki. Doszło wówczas do istotnych zmian cywilizacyjnych i społecznych, które przeobraziły dotychczasowy wizerunek świata i wywarły duży wpływ na kolejne epoki. Nic więc dziwnego, że tak wielkie znaczenie przypisuje się romantycznym granicom: zarówno geograficznym, jak i chronologicznym czy też mentalnym między reprezentantami różnych narodowości.

Niniejsza monografia stanowi zbiór artykułów, których autorzy – młodzi badacze pochodzący z najważniejszych ośrodków naukowych w Polsce – przeanalizowali wybrane przez siebie zagadnienia, ściśle powiązane z różnie pojmowanymi granicami romantyzmu.

Jest to już piąty zbiór szkiców wydanych z inicjatywy Studenckiego Koła Naukowego Romantyzmu działającego na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W pierwszych trzech tomach, zawierających w tytułach formułę *U stóp pomnika*, autorzy przyjmowali punkt widzenia współczesnego człowieka, który stając u stóp monumentów najwybitniejszych wieszczów polskiego romantyzmu: Mickiewicza¹, Słowackiego² i Krasińskiego³, próbuje raz jeszcze poddać analizie wybrane fragmenty ich twórczości. Dopiero zbiór czwarty zerwał z przyjętym wzorem i został w całości poświęcony nie jednemu pisarzowi, a sposobowi, w jaki tradycja romantyczna funkcjonuje w kulturze współczesnej⁴.

W niniejszym tomie studenci i doktoranci postanowili wyjść nie od kultury współczesnej, lecz od samego romantyzmu i spojrzeć na jego granice. Zebrane szkice są bardzo różnorodne – każdy z autorów przyjął za punkt wyjścia grani-

¹ Adam Mickiewicz. *U stóp pomnika*. Red. M. KEMPNA. Katowice 2007.

² Juliusz Słowacki. *U stóp pomnika*. Red. M. KEMPNA, K. PAWLAS. Katowice 2008.

³ Zygmunt Krasiński. *U stóp pomnika*. Red. M. JANOSZKA, O. KALARUS. Katowice 2012.

⁴ *Dziedzictwo romantyczne. O (nie)obecności romantyzmu w kulturze współczesnej*. Red. M. PIECHOTA, M. JANOSZKA, O. KALARUS. Katowice 2013.

cę w nieco odmiennym rozumieniu, co dowodzi, jak istotna jest przy badaniu romantyzmu refleksja nad próbami przekraczania romantycznych granic oraz nad terytoriami granicznymi, które trudno jednoznacznie przypisać do konkretnej epoki.

Zbiór otwiera przykład przekraczania przez romantycznych pisarzy granic geograficznych. W artykule Oskara Kalarusa została przedstawiona analiza *Opisu podróży do Australii...* Seweryna Korzelińskiego, uwzględniająca próby wyjścia polskiego pisarza poza granice znanej mu kultury i odnalezienia się w warunkach zupełnie nowych. Autor zwraca uwagę na sposób, w jaki Korzeliński przedstawia inne narodowości, oraz jak stara się przezwyciężyć poczucie obcości wynikające z wychowania ludzi w kręgu różnych cywilizacji.

Tematyka literackiego obrazowania przedstawicieli innych narodowości jako obcych pojawia się również w tekście Małgorzaty Więzik, która poddała analizie *Powieści kozackie* Michała Czajkowskiego. Autorka zauważa, że mimo różnorodnych obrazów Kozaków, utrwalonych na kartach powieści Czajkowskiego, pisarz stara się przede wszystkim budować poczucie polsko-kozackiej więzi.

Istotne miejsce w zbiorze zajmują artykuły porównujące ze sobą idee wyrażone w utworach polskich romantyków i dziełach powstałych w innych krajach Europy. Tak na przykład Katarzyna Szkaradnik konfrontuje romantyczne idee z filozofią Sorena Kierkegaarda. Studium nie tylko rzuca ciekawe światło na twórczość duńskiego filozofa, ale także wskazuje mniej oczywiste sposoby interpretowania niektórych kategorii, widocznych w romantycznej literaturze pięknej – zarówno polskiej, jak i zagranicznej.

Poza granicami geograficznymi autorzy badają także granice chronologiczne romantyzmu: tak na przykład czyni w swoim artykule Agnieszka Kosmecka, rekonstruując i analizując poglądy estetyczne niemieckiego twórcy wczesnego romantyzmu Wilhelma Heinricha Wackenrodera, którego wywody estetyczne wskazuje autorka jako świadectwo przełomu i momentu, w którym konieczna staje się nie tylko próba podjęcia dialogu ze starym porządkiem, ale także zaproponowanie czegoś nowego.

Temat granicy między oświeceniem a romantyzmem powraca również w artykule *W poszukiwaniu korzeni romantyzmu – przypadek Jana Pawła Woronicza i Adama Mickiewicza*. Dokonana przez Patrycję Bąkowską analiza porównawcza rozpraw i poezji Jana Pawła Woronicza z utworami Adama Mickiewicza ma na celu ukazanie, jak silnie romantyzm był zakorzeniony w epoce poprzedniej. Autorka udowadnia, że w niektórych przypadkach badanie punktów wspólnych między oświeceniem a romantyzmem pozwala lepiej zrozumieć późniejszą z epok niż nieustanne przeciwstawianie ich sobie.

Nie jest to jedyny artykuł, który zamiast podkreślać znaczenie granic stara się raczej zanegować ich istnienie lub przynajmniej udowodnić, że cezury mają mniejsze znaczenie niż im zazwyczaj przypisujemy. Bartłomiej Nawrocki wykazuje w swoim artykule, że granica stawiana tradycyjnie między Mickiewiczem

jako autorem *Dziadów* a Mickiewiczem towiańczykiem została wyznaczona zbyt pochopnie, ponieważ idee Towiańskiego w wielu miejscach pokrywały się z poglądami, które poeta wyznawał jeszcze przed przystąpieniem do Koła Sprawy Bożej.

Z kolei Maria Janoszka, w tekście dotyczącym *Beniowskiego* Juliusza Słowackiego, analizuje symbolikę krwi, pojawiającą się w poemacie. Autorka szkicu wskazuje przy tym na występującą w utworze grę kontrastów, która sprawia, że dzieła poety nie można ująć w ciasne i jednoznaczne kategorie, które rozmywają się i przekraczają tym samym różnego rodzaju granice – między innymi związane z konwencjami literackimi.

W tomie nie zabrakło również analiz związków romantyzmu z epokami późniejszymi, takich jak przedstawiona przez Adriana Mrówkę interpretacja twórczości Stanisława Przybyszewskiego, zwracająca przede wszystkim uwagę na sposoby odnoszenia się do romantyzmu i wykorzystywania charakterystycznych dla epoki wzorców oraz motywów we własnej twórczości literackiej – zarówno w zakresie inspirowania się nimi, jak i przyjmowania postawy krytycznej, zwłaszcza względem Mickiewicza i Słowackiego.

Do dzieł późniejszych odnosi się także Weronika Górka, która poddaje analizie twórczość Marii Rodziewiczówny. Autorka w swym wywodzie udowadnia, że w utworach pisarki można odnaleźć wiele nawiązań do tradycji romantyzmu, takich jak chociażby sposób obrazowania miłości czy ukazywanie wątków o charakterze demonologicznym.

Bardziej uniwersalny charakter ma artykuł Patryka Szaja – podsumowane zostały w nim poglądy badaczy dotyczące niemieckiego romantyzmu jenajskiego, ze szczególnym zwróceniem uwagi na ideę fragmentu, według której nawet w pełni ukończone dzieło zawsze jest jedynie częścią. Takie otwarcie literatury stanowi, według autora, rezultat wyczerpania się paradygmatu oświeceniowego i leży u podstaw całej estetyki sztuki nowoczesnej.

Ten krótki przegląd zawartości tomu pokazuje, że tytułowa granica jest pojmowana bardzo różnie przez autorów poszczególnych szkiców. Świadczy to nie tylko o inwencji młodych badaczy, którzy stworzyli dziesięć interesujących artykułów, składających się na niniejszy tom, ale przede wszystkim o bogactwie romantyzmu, który wymyka się jednoznacznym klasyfikacjom, przekraczając – niejako z definicji – nawet najszerzej pojmowane granice.

Redaktorzy tomu

Indeks osobowy

- Abramowska Janina 138
Adorno Theodor W. 147
Andrzejewski Jerzy 147
Angehrn Emil 74
Arystoteles 139
- Bachórz Józef 48, 73, 126, 129
Banasiak Bogdan 113, 150
Baranowski Bohdan 131, 132
Barthes Roland 121, 149
Bartkowicz Anna 139
Bartl Carmen 136
Bartoszyński Kazimierz 149
Batory Stefan 36
Baudelaire Charles 146
Bąk Magdalena 14, 35
Beiser Frederick 140
Benedyktowicz Zbigniew 35, 37, 38
Beniowski Maurycy 101–103, 105, 106
Benn Gottfried 147
Berlin Isaiah 75, 138, 139, 143
Berwiński Ryszard 117
Białoszewski Miron 147
Bielik-Robson Agata 49, 76
Bieroń Tomasz 75, 139
Blanchot Maurice 149
Bloom Harold 73, 76–78, 80
Błaut Sławomir 142
Błońska Wanda 121
Błoński Jan 121
Błuszkowski Jan 119
Bociąg Joanna 145
Bonaparte Napoleon 77
- Boniecki Edward 118
Boroń Dominika 50, 54
Borowski Mateusz 73
Boué Simone 145
Bowie Andrew 141
Brandys Kazimierz 40
Brodziński Kazimierz 74
Burchard Przemysław 25
Burska Ewa 103
Bursztyka Przemysław 49
Burzyńska Anna 40
Byron George Gordon 38, 46, 47, 49, 50, 107, 144
- Caillois Roger 103, 104
Caputo John D. 53
Chłędowski Kazimierz 12, 13
Chmielnicki Bohdan 39, 102
Chodźko Aleksander 90
Ciernoczołowski Artur 111
Cioran Emil 144–146
Cirlot Juan Eduardo 105, 110
Coleridge Samuel T. 141
Cooper James Fenimore 29
Czajkowski Michał 8, 34–41
Czartoryski Adam Jerzy 37, 74, 76
Czyżewski Andrzej 35
- Dąbrowski Ignacy 117
Dehnel Piotr 149
Delaperrière Maria 147, 150
Deleuze Gilles 121–123
Derrida Jacques 53, 113, 149, 150

- Djakowska Alina 50
 Dmitruk Krzysztof 79
 Dolański Bolesław 14, 16
 Dopart Bogusław 70
 Drzewiecki Konrad 148
 Dürer Albrecht 63–66
 Dwernicki Józef 12
 Dziechcińska Hanna 79
 Dzieduszycki Maurycy 114
 Dzieduszycki Tadeusz 102–106, 114
- Eco Umberto 148
 Eliade Mircea 26
 Eliot Thomas Stearns 146
- Fabianowski Andrzej 35, 83
 Fabre Jean 82
 Fieguth Rolf 94
 Fisher-Lichte Erika 73, 74
 Floryan Władysław 53
 Fredro Aleksander 29, 30
 Friedrich Hugo 142
 Frycie Stanisław 102
 Frycz Stefan 148
 Fubini Enrico 57–59, 64
- Gadamer Hans-Georg 149
 Galster Bohdan 45
 Gałuszka Jadwiga 148
 Głowiński Michał 117
 Goethe Johann Wolfgang 43, 45, 47, 50, 52, 54, 58, 94, 100
 Gombrowicz Witold 147
 Gosk Hanna 40
 Goszczyński Seweryn 102
 Górski Konrad 38, 82, 87, 97, 109
 Górski Ryszard 130, 131
 Guattari Félix 121–123
 Gutowski Wojciech 121
- Hadaczek Bolesław 34
 Hamann Johann Georg 75
 Hardy Henry 139
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 49
 Helsztyński Stanisław 118, 120
 Herder Jahann Gottfried 75, 79
 Hilsbecher Walter 142, 144, 149
 Hoffmann-Piotrowska Ewa 83, 87, 91
 Hrabec Stefan 38
 Huelle Paweł 40
- Iwaszkiewicz Jarosław 45
- Jakubowski Jan Zygmunt 45, 47, 100
 Janicki Klemens 71
 Janion Maria 44, 46, 62, 63, 123, 133, 134
 Januszkiewicz Eustachy 108
 Jaskuła Zdzisław 147
 Jastrun Mieczysław 149
 Jezierski Feliks 47
 Joyce James 147
- Kalinowska Maria 107
 Kamiński Sulima Andrzej 37
 Kania Ireneusz 105, 144, 145
 Kant Immanuel 73, 140
 Kasperski Edward 48, 49, 54
 Kempis Tomasz á 84, 85, 92, 93
 Kierkegaard Søren 8, 43–55
 Kleiner Juliusz 53, 89, 90, 108
 Kłokocki Stanisław 44
 Kłosińska Krystyna 117
 Knot Antoni 13
 Kochanowski Jan 70, 71, 76
 Kochowski Wespazjan 70, 78
 Kołłątaj Hugo 70, 71
 Konaszewicz Piotr 36
 Konopka Feliks 47
 Korwin-Piotrowska Dorota 107
 Korzeliński Seweryn 8, 11–33
 Kostkiewiczowa Teresa 72
 Kościelski Władysław 100
 Kott Jan 102
 Kowalczykowa Alina 44, 48, 49, 52, 73, 102, 108, 114
 Kowalska Małgorzata 46
 Koziński Józef 44
 Krasicki Ignacy 29
 Krasinski Zygmunt 7, 77, 88, 97, 110, 111, 116–118
 Kraszewski Józef Ignacy 117
 Krzemieniowa Krystyna 78
 Krzyżanowski Julian 29, 118
 Kunaszowski Onufry Hieronim 11
 Kupś Tomasz 46
 Kurkiewicz Marek 112
 Kurska Anna 136, 137, 140, 142–144, 148
 Kuziak Michał 47
 Kwapiszewski Marek 34, 35, 37, 39–41

- Lalewicz Janusz 121
 Lebioda Dariusz Tomasz 112
 Lenartowicz Teofil 30
 Leszczyński Marcin 107
 Lévinas Emmanuel 46
 Lipszyc Michał 145
 Lyszczyzna Jacek 35

 Łempicki Zygmunt 147

 Maciejewski Marian 92
 Malczewski Antoni 48, 102
 Maleszyński Dariusz Cezary 140
 Malewski Franciszek 38
 Man de, Paul 148
 Markiewicz Henryk 116, 130
 Markowski Michał Paweł 40, 136, 137, 140–143, 145
 Marquard Odo 78, 140, 141
 Martuszevska Anna 125, 126, 130, 132
 Marzęcki Józef 74
 Masłowski Michał 94
 Massumi Brian 121
 Mauersberger Adam 29
 Meller Katarzyna 70, 76
 Mickiewicz Adam 7–9, 29, 38, 69, 72, 73, 76–80, 82–98, 108–111, 114, 116, 117, 119–122, 130
 Milska Anna 100, 45
 Miłosz Czesław 44, 48
 Mitosek Zofia 66, 94
 Momro Jakub 47
 Musset Alfred de 44, 110

 Namowicz Tadeusz 58, 61, 62, 66
 Nawarecka Lucyna 107
 Nesteruk Małgorzata 75
 Nietzsche Friedrich 53, 118, 148, 150
 Norwid Cyprian Kamil 120
 Novalis 136, 137, 141, 144, 146
 Nycz Ryszard 121, 146

 Okoń Waldemar 126
 Oleszkiewicz Józef 95–97
 Olszewski Wiesław 23
 Opacki Ireneusz 45, 48
 Ożóg-Winiarska Zofia 102

 Paluch Adam 25, 26
 Parkitny Maciej 72

 Pecold Kazimierz 111
 Perek Marzena 100
 Pessoa Fernando 145
 Petrycy z Pilzna Sebastian 71
 Peyre Henri 71
 Piechota Marek 7, 114
 Pieniążek Paweł 122
 Piwińska Marta 95, 127
 Plagowski Ludwik 12
 Plater Cezary 114
 Plater Ludwik 114
 Platon 113
 Podbielski Henryk 139
 Pol Wincenty 30
 Potocka Delfina 97
 Potocki Wacław 70
 Poulet Georges 47
 Prokopiuk Jerzy 144
 Prokopski Jacek Aleksander 44
 Przyboś Julian 95
 Przybylski Ryszard 35, 46
 Przybyszewski Stanisław 9, 116–123
 Puszkין Aleksander 45

 Rejman Zofia 75
 Rilke Rainer Maria 147
 Rodziewiczówna Maria 9, 125–134
 Ropelewski Stanisław 113
 Rousseau Jan Jakub 141
 Roux Jean-Paul 100–102, 104
 Różewicz Tadeusz 146
 Ryłski Eustachy 40
 Rymkiewicz Jarosław Marek 111, 112, 114
 Rzewuski Walery 12

 Sade Donatien Alphonse François, de 80
 Sadlik Magdalena 116
 Samsonowicz Henryk 37
 Sand George 94
 Santi Rafael 63, 64, 66
 Sarnowska-Temierusz Elżbieta 139
 Schlegel August Wilhelm 137
 Schlegel Friedrich 107, 136, 137, 139–142, 144, 149
 Schleiermacher Friedrich 137, 141, 150
 Sheppard Richard 146
 Sienkiewicz Henryk 117
 Sierocka Barbara 149
 Sikora Adam 87

- Siwiec Magdalena 109, 110, 113
Skarga Barbara 46, 69, 71, 72, 76
Skarga Piotr 76
Skirmunttówna Jadwiga 126
Skwarska Anna 51
Słowacki Juliusz 7, 9, 43, 46, 48, 49, 51–53, 55, 95, 100–102, 105–114, 116–122
Sokulski Franciszek 12
Sørensen Bengt Algot 62
Sowiński Grzegorz 148
Stanisz Marek 60, 70, 80
Stefanowska Zofia 78, 82, 86, 98
Stobiecki Rafał 35
Stokłosa Bożenna 110
Sudolski Zbigniew 88, 110
Sugiera Małgorzata 73
Swoboda Tomasz 145
Szargot Barbara 126, 127
Szewstow Lew 44
Szreniawa Roman (Ujejski Roman) 16, 27, 28
Szturc Włodzimierz 50, 52, 54, 107
Szuster Marcin 76
Szwed Antoni 47, 51, 52
Szymanis Eligiusz 83–85, 88, 94, 95, 97, 98
- Świderkówna Anna 76
Świderski Bronisław 52
- Taborski Roman 118
Tatarkiewicz Anna 103, 121
Tieck Ludwig 57, 61, 67, 137
Toborek Tomasz 35
Toeplitz Karol 43, 51
Towiański Andrzej 9, 82, 83, 87, 88, 90, 91, 93–95, 97, 98
Trembecki Stanisław 102
- Tresidder Jack 110
Treugutt Stefan 73, 101, 111
- Ujejski Józef 77
- Vico Giambattista 74
- Wackenroder Wilhelm Heinrich 57–67
Wahl Jean 51
Walas Teresa 73
Wawrzyszko Paweł 146
Weintraub Wiktor 97
Weiss Tomasz 119, 120
Witkiewicz Stanisław Ignacy (Witkacy) 147
Witkowska Alina 35, 87
Wolanowski Lucjan 23
Workowski Adam 52
Woronicz Jan Paweł 8, 69, 72–80
Wójcik Tomasz 146
Wrzosek-Polasik Karolina 35
Wyka Kazimierz 116
Wysocki Józef 12, 13
- Zakrzewski Bogdan 111
Zaleski Józef Bohdan 110, 111
Zan Tomasz 95, 97
Zaszkilniak Leonid 35
Zgorzelski Czesław 45, 48
Ziejka Franciszek 130, 132
Zielińska Marta 134
Zimorowicz Józef Bartłomiej 102
Ziomek Jerzy 69, 71, 138
Zwierzyński Leszek 46, 53
- Żbikowski Piotr 70, 71
Żeleński Boy Tadeusz 44
Żmudzińska Prakseda 117
Żurowski Maciej 71

Redaktor
Katarzyna Więckowska

Projektant okładki
Tomasz Gut

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Marzena Marczyk

Łamanie
Grażyna Szewczyk

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-302-1
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-303-8
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 10,0. Ark. wyd. 12,5. Papier offset.
kl. III, 90 g Cena 22 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

[Kup książkę](#)

Więcej o książce

Cena 22 ZŁ | ISSN 0208-6336
(+VAT) | ISBN 978-83-8012-303-8
[Kup książkę](#)